

NORGES HØYESTERETT

Den 22. desember 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-02557-A, (sak nr. 2015/1842), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Jørn Sigurd Maurud)

mot

Z (advokat Vidar Lindbekk – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Ringnes**: Saken gjelder spørsmålet om en produksjonsbedrift skal ilegges foretaksstraff som følge av at en ansatt skadet seg i arbeidstiden på grunn av dårlig belysning på arbeidsplassen, jf. straffeloven (1902) §§ 48 a og 48 b.
- (2) Natt til onsdag 20. mars 2013 skjedde det en arbeidsulykke i Zs produksjonslokaler i Moss. Arbeidstilsynet fikk melding om ulykken og anbefalte at bedriften ble straffet.
- (3) Østfold politidistrikt utferdiget 10. september 2014 forelegg med foretaksstraff på 500 000 kroner etter straffeloven §§ 48 a og 48 b. Post I gjaldt overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 første og tredje ledd jf. § 2-1, sammenholdt med lovens § 3-1 annet ledd bokstav c jf. internkontrollforskriften § 5 nr. 6, og arbeidsmiljøloven § 4-4 første ledd jf. arbeidsplassforskriften § 2-11 første ledd. Grunnlaget var angitt slik:

"Onsdag 20. mars 2013 ca kl. 03.00 i Zs produksjonslokaler i -----gata 00 i Moss arbeidet operatør A med å betjene en ----maskin for ferdigstabler av ----produkter, en såkalt Y. Han oppdaget en utvendig feil, men måtte inn i maskinen for å ordne dette. På veien inn snublet han i plast som lå på gulvet og falt, besvimte og fikk en hjernerystelse som medførte to ukers sykemelding. Han så ikke plasten på grunn av dårlige lysforhold

i lokalet generelt, og ekstra dårlige lysforhold ved denne maskinen spesielt hvor det også hadde vært et arbeidsuhell noen dager tidligere. Flere arbeidstagere hadde i ca to ukers tid klaget over dårlige lysforhold i lokalet som skyldtes at feil type lysarmatur som ikke lot seg tenne fra gulvnivå, var satt inn. På tross av at dette var tatt opp med bas, leder og verneombud var lysforholdene ikke utbedret på ulykkestidspunktet."

- (4) Post II gjaldt overtredelse av arbeidsmiljølovens § 19-1 første ledd jf. § 5-2 første ledd, og ble beskrevet slik:

"Til tid og på sted som nevnt i post I unnlot foretaket å melde fra om arbeidsulykken til politiet og Arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet fikk melding om ulykken den 11.04.2013 fra foretakets bedriftslege og politiet fikk melding om ulykken den 26.04.2013 etter pålegg om dette fra Arbeidstilsynet."

- (5) Z vedtok ikke forelegget, og saken ble overført til domstolsbehandling. Etter straffeprosessloven § 268 trer forelegget da i stedet for tiltalebeslutning.
- (6) Ved Moss tingretts dom 27. januar 2015 ble Z frifunnet.
- (7) Dommen ble avsagt under dissens. Tingrettens flertall, de to meddommerne, fant at de objektive vilkårene for straff etter tiltalebeslutningen post I ikke var oppfylt, slik at Z måtte frifinnes. Mindretallet, fagdommeren, fant at de objektive vilkårene for straff var oppfylt, men tok ikke stilling til de øvrige vilkårene for straff. Frifinnelsen etter tiltalebeslutningen post II var enstemmig.
- (8) Påtalemyndigheten anket frifinnelsen under post I til Borgarting lagmannsrett. Frifinnelsen for post II er rettskraftig.
- (9) Borgarting lagmannsrett avsa 26. august 2015 dom med slik domsslutning:
- 1. Z, org nr 000000000, frifinnes.**
 - 2. I sakskostnader for tingretten betaler staten v/Justis- og beredskapsdepartementet til Z, org nr 000000000, 61 061 – sekretretusenogsekstien – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen."**
- (10) Lagmannsretten konkluderte enstemmig med at vilkårene for foretaksstraff var oppfylt, men med unntak for den ene meddommeren, kom retten til at det ikke burde anvendes foretaksstraff.
- (11) Påtalemyndigheten anket straffespørsmålet til Høyesterett, og har anført at det bør anvendes foretaksstraff. Z har gjort gjeldende at vilkårene for foretaksstraff ikke er oppfylt, subsidiært at foretaksstraff ikke bør idømmes.
- (12) *Jeg er kommet til at det skal idømmes foretaksstraff.*
- (13) Straffeloven av 1902 § 48 a første ledd lyder:

"Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes. Dette gjelder selv om ingen enkeltperson kan straffes for overtredelsen."

- (14) Straffebudene som tiltalen gjelder, er arbeidsmiljøloven § 19-1 første og tredje ledd. Jeg ser først på om det foreligger en overtredelse av første ledd, som på tidspunktet for handlingen hadde dette innhold:

"Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av bestemmelse eller pålegg gitt i eller i medhold av denne lov, straffes innehaver av virksomhet, arbeidsgiver eller den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten med bøter eller fengsel inntil tre måneder eller begge deler. Medvirkning straffes på samme måte, likevel slik at arbeidstaker straffes etter § 19-2."

- (15) Vurderingen av om det foreligger en overtredelse må knyttes til de handlingsnormene som tiltalen gjelder. Etter arbeidsmiljøloven § 2-1 skal arbeidsgiver sørge for at bestemmelsene gitt i og i medhold av loven blir overholdt. § 3-1 annet ledd bokstav c pålegger arbeidsgiveren å sikre at hensynet til arbeidstakers helse, miljø og sikkerhet blir ivarettatt gjennom systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Det følger videre av denne bestemmelsen og internkontrollforskriften § 5 nr. 6, at arbeidsgiveren skal kartlegge farer og problemer, og på denne bakgrunn vurdere risikoforholdene i virksomheten, utarbeide planer og iverksette tiltak for å redusere risikoen. Arbeidsmiljøloven § 4-4 første ledd bestemmer at fysiske arbeidsmiljøfaktorer som bygnings- og utstyrmessige forhold, lysforhold m.v. skal være fullt forsvarlig ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd. Videre følger det av arbeidsplassforskriften § 2-11 at arbeidslokaler og arbeidsplasser skal være utformet og innredet slik at arbeidsplassen får tilfredsstillende belysning for å verne arbeidstakernes sikkerhet og helse.

- (16) I lagmannsrettens dom er det gitt denne beskrivelsen av arbeidsulykken:

"Natt til onsdag 20. mars 2013 arbeidet operatør A nattskift i Zs produksjonslokaler i ---gata 00 i Moss. Han betjente en ---maskin for ferdigstabler av X - ---maskinen - som er det siste produksjonsleddet før pallen sendes ut av fabrikk. Det oppstod en feil med maskinen, som gjorde at A måtte inn i maskinen. Det var ikke noe unormalt ved dette. Det var imidlertid mørkt i denne delen av produksjonslokalet, på grunn av problemer med lyset i taket. A har forklart at han som følge av at det var så mørkt hektet beinet fast i noe inne i maskinen. Han er usikker på i hva, men har forklart at det muligens var noen plaststrimler. Han falt og slo hodet. A husker ikke så mye mer, og har forklart at han antakelig besvimte en kort stund. Han kom etter hvert til seg selv og ble bedt av en kollega, vitnet B, om å kjøre til legevakten. A kjørte selv til legevakten. Han fikk der en sykemelding på to dager, og kjørte også selv hjem fra legevakten. A fikk videre oppfølging av bedriftslege Hans Tore Heir."

- (17) A ble diagnostisert med hjernerystelse. Han ble sykmeldt i to dager og hadde deretter påskeferie. Den første arbeidsdagen etter påske fikk han problemer med å utføre arbeidet, og han ble sykmeldt i ytterligere tre dager. Etter dette begynte han i ordinært skiftarbeid, og det er opplyst at han er blitt helt frisk.

- (18) Om årsaken til ulykken uttaler lagmannsretten:

"Lagmannsretten finner det bevist utover enhver rimelig tvil at det var dårlige lysforhold ved den aktuelle maskinen som A arbeidet ved den aktuelle natta. Lysforholdene var så dårlige at A ikke kunne se tilstrekkelig da han måtte gå inn i maskinen for å rette feilen som var oppstått. Det må anses bevist at det er årsakssammenheng mellom ulykken som A ble utsatt for og de dårlige lysforholdene. Lagmannsretten finner at bestemmelsene om krav til gode nok lysforhold på arbeidsplassen objektivt sett var overtrådt. Hensynet til arbeidstakerens helse, miljø og

sikkerhet var ikke tilstrekkelig ivaretatt. Det vises dessuten til hendelsen med C fem dager tidligere."

(19) Den hendelsen det vises til avslutningsvis i dette sitatet, er beskrevet slik i dommen:

"Lagmannsretten finner det bevist utover enhver rimelig tvil at det hadde vært problemer med de aktuelle lysene i taket også forut for hendelsen med A. Problemene er forklart med at det var satt inn feil lyspærer i taklampene, jf nærmere nedenfor. Den 15. mars 2013 hadde operatør C arbeidet på den aktuelle maskinen, en såkalt Y-maskin. Det oppsto en feil på maskinen, og C ble nødt til å gå inn i maskinen. Klokken var ca 21.30. Dette var i motsatt ende av maskinen enn der hvor A snublet og falt. C hadde tråkket utenfor kanten på en plattform inne i maskinen slik at hun falt i gulvet. Hun fikk sår på leggen og låret, landet rett på halebeinet og ble slått i ryggen. Dette var likevel ikke mer alvorlig enn at hun kunne fortsette arbeidet. Også i forbindelse med denne hendelsen ble mangel på belysning oppgitt i arbeidsleders skademelding som mulig årsak til fallulykken. Det er ikke opplyst om andre ulykker med maskinen enn hendelsene med C og A."

(20) Det fremgår av lagmannsrettens bevisbedømmelse at lysforholdene ikke var gode nok, og at hensynet til arbeidstakernes helse, miljø og sikkerhet derfor ikke var fullt forsvarlig. Jeg er enig med lagmannsretten i at det da objektivt sett foreligger en overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 første ledd jf. bestemmelsene i arbeidsmiljøloven og forskriftene som jeg har redegjort for.

(21) Spørsmålet er da om "noen som har handlet på vegne av" Z har utvist den uaktsomhet som kreves etter § 19-1 første ledd jf. straffeloven § 48 a.

(22) Lagmannsretten identifiserer ikke hvilke personer som er ansvarlige for manglene ved arbeidsmiljøet. Rettens oppsummering av uaktsomhetsspørsmålet er denne:

"Etter lagmannsrettens oppfatning er det utvist uaktsomhet fra ansatte som har handlet på vegne av foretaket ved at problemene med lyset ikke var utbedret da ulykken skjedde 20. mars 2013, ikke engang med midlertidige tiltak."

(23) Det er sikker rett at det gjelder et skyldkrav etter straffeloven § 48 a, jf. Rt. 2002 side 1312. Men ansvaret omfatter også anonyme og kumulative feil. Dette er angitt ved formuleringen "selv om ingen enkeltperson kan straffes for overtredelsen", jf. Ot.prp. nr. 27 (1990–1991) side 17. Når ingen enkeltperson har utvist tilstrekkelig skyld til å statuere uaktsomhet, kan likevel summen av feilene innebære en uaktsom overtredelse, jf. Matningsdal, Straffeloven (2015) Alminnelige bestemmelser, side 236. Formålet med å ramme også anonyme og kumulative feil er at foretaksstraffen skal virke preventivt ved å unngå pulverisering av ansvar. I Rt. 1988 side 1356 fremholdt førstvoterende i relasjon til forurensningsloven § 80 – som også omfattet anonyme feil:

"Når det ikke er kjent hvilken person innenfor bedriften som har ansvaret for en handling eller unnløst, må aktsomhetsbedømmelsen nødvendigvis få et objektivt preg. Det lar seg således ikke gjøre å bringe på det rene hvilken viten vedkommende faktisk hadde; man må nøye seg med å spørre hva vedkommende burde vite eller bringe på det rene. Nå blir nok forskjellen fra andre saker likevel ikke så stor, idet enhver aktsomhetsvurdering har en objektiv kjerne, se for øvrig Rieber-Mohn i Lov og Rett 1988 350-51."

(24) Den mangelfulle belysningen hadde sin årsak i at det ved juletider 2012 ved en feil var satt inn lyspærer – etter det opplyste lysrør – uten tennere. Når lampene ble slukket manuelt eller ved strømbrudd, tente de ikke igjen uten at man måtte fysisk opp i hver

lampe. Dette var en omstendelig prosess som innebar bruk av lift, fordi det var høyt fra gulvet og opp til taket.

- (25) Lagmannsrettens dom gir ikke klart svar på hvor ofte lyset var borte, og om det var på i dagene før ulykken 20. mars. Det er heller ikke klarlagt hva som var den direkte årsak til at lyset var borte den natten A ble skadet. I dommen heter det om dette:

"Det er ikke tilstrekkelig klarlagt hvor mange ganger lyset har vært helt eller delvis slukket i taket over den aktuelle maskinen. Etter bevisføringen i lagmannsretten er det imidlertid klarlagt at lampene hadde slukket i alle fall to eller tre ganger og at de ble tent igjen med bruk av lift. Det er dokumentert at lyset i taket over maskinen ble restartet 8. mars 2013 og ble da utkvittert som ok i foretakets interne rapporteringssystem, Ropex. Foretaket har opplyst at det var et strømbrudd 14. mars 2013."

- (26) Det er opplyst at rapporteringssystemet Ropex var basert på at feil og problemer skulle varsles til nærmeste overordnede ledelse. Hvis problemet ikke kunne løses der, ble varselet sendt videre til et høyere ledelsesnivå.
- (27) Lagmannsretten fant bevist at før hendelsene 15. og 20. mars 2013 hadde ansatte klaget på problemene med lyset i denne delen av produksjonslokalet gjennom foretakets interne varslingsystem. Det heter videre om dette i dommen:

"Problemet med dårlig lys ble også tatt opp på møter hvor avviksmeldinger ('gule lapper') ble behandlet, ved at det ble tatt opp muntlig med formannen, hovedverneombudet og basen og er nevnt i minst en skiftrapport. Det er ikke klarlagt nøyaktige datoer for når dette skjedde. Det er uansett klarlagt at det i alle fall var klaget over de mangelfulle lysforholdene i ca to uker før hendelsen den 20. mars 2013. Hvorvidt alle lampene i taket over den aktuelle maskinen var slukket denne aktuelle natta eller om noen av lampene lyste, og hvor lenge det hadde vært slik, er ikke fullt ut klarlagt. Det er uansett bevist utover enhver rimelig tvil at det var mørkt over den aktuelle maskinen og det var vanskelig å se."

- (28) Det er imidlertid på det rene at årsaksforholdet ikke var nytt eller uventet. Jeg viser her til at det i skiftrapporten som ble skrevet umiddelbart etter ulykken blant annet står: "På tide å få fikset lyset snart?????"
- (29) Lagmannsretten oppsummerer uaktsomhetsvurderingen slik:

"Det var meldt fra om mangelfulle lysforhold flere ganger før den 20. mars 2013 uten at foretaket hadde løst problemet. Dårlige lysforhold medførte en åpenbar risiko for skadeforvoldelse. Prosedyren for å restarte lysene i taket var omstendelig. Det hadde vært enkelt å sette inn mobile lyskastere i alle fall etter at C falt og skadet seg den 15. mars 2013 som en sikkerhet ved mulige strømbrudd. Slike lyskastere ble ikke satt inn før den 21. mars 2013. Lagmannsretten legger til grunn at det er en høy terskel for å stanse produksjonen i foretaket. Stans av produksjonen må anses som et ekstraordinært tiltak. Det kan ikke fritta foretaket for ansvar at ingen av de ansatte, heller ikke verneombudet, tok skritt for å stanse produksjonen ved maskinen den aktuelle natta. Det kan heller ikke fritta for ansvar at de ansatte ikke tok i bruk den eldre, mer tungvinte maskinen med innebygd lys."

- (30) Jeg er enig i lagmannsrettens vurdering. Det er arbeidsgiveren som har primæransvaret for helse og sikkerhet, og det følger av arbeidsmiljøloven § 1-8 annet ledd at det som loven bestemmer om arbeidsgiver, skal gjelde tilsvarende for den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten. I den situasjon som forelå med dårlig belysning, var det uaktsomt at

det ikke ble satt inn mobilt lys eller at A ikke var instruert om å bruke den andre maskinen.

(31) Jeg konkluderer med at det foreligger en overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 første ledd, og at vilkårene for foretaksstraff etter straffeloven § 48 a er oppfylt.

(32) Tiltalen omfatter også overtredelse av § 19-1 tredje ledd, som lyder:

"For overtredelse som har eller kunne ha medført alvorlig fare for liv eller helse, kan innehaver av virksomhet, arbeidsgiver eller den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten straffes etter denne paragraf, med mindre vedkommende i enhver henseende har opptrådt fullt forsvarlig med hensyn til sine plikter etter loven eller bestemmelser i medhold av loven."

(33) Slik jeg forstår bestemmelsen, er det i alle fall tilstrekkelig for straffansvar at risikoen for skade på liv eller helse er særlig stor, selv om det ikke er risiko for alvorlig skade. Det fremgår av det materialet som er fremlagt for Høyesterett at maskinen var inngjerdet, og at den automatisk stoppet når operatøren måtte inn for å rydde vekk avfall. Det synes heller ikke å være noen særlig fare for fall fra høyde, ettersom trappen opp til riggen og selve avsatsen, som er 4,5 meter over gulvet, var sikret med rekkverk. Lagmannsretten har ikke tatt stilling til om § 19-1 tredje ledd er overtrådt, men slik saken er opplyst for Høyesterett, kan jeg ikke se at vilkårene er oppfylt.

(34) Spørsmålet er etter dette om foretaksstraff bør anvendes. De sentrale momentene i skjønnsvurderingen er angitt i § 48 b:

"Ved avgjørelsen av om straff skal ilegges et foretak etter § 48 a, og ved utmålingen av straffen overfor foretaket skal det særlig tas hensyn til

- a) **straffens preventive virkning,**
- b) **overtredelsens grovhet,**
- c) **om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen,**
- d) **om overtredelsen er begått for å fremme foretakets interesser,**
- e) **om foretaket har hatt eller kunne ha oppnådd noen fordel ved overtredelsen,**
- f) **foretakets økonomiske evne,**
- g) **om andre reaksjoner som følge av overtredelsen blir ilagt foretaket eller noen som har handlet på vegne av det, blant annet om noen enkeltperson blir ilagt straff. "**

(35) Jeg viser innledningsvis til at hjemmelen for foretaksstraff som ble innført i 1991 ikke oppstiller noen generell presumsjon for at det skal anvendes foretaksstraff når lovens vilkår er oppfylt. I Norcem-dommen i Rt. 2012 side 770 ble det videre avklart at det heller ikke gjelder en slik presumsjon ved overtredelse av arbeidsmiljøloven. Jeg viser til avsnittene 17-19:

"(17) Påtalemyndigheten har gjort gjeldende at en tilsvarende presumsjon bør gjelde ved overtredelser av arbeidsmiljøloven.

(18) Jeg er enig i at de verdier som vernes av arbeidsmiljøloven er sentrale og viktige, og at straffetruelser kan ha en reell preventiv betydning. Dette illustreres av at vi helt siden arbeidsmiljøloven fra 1977 har hatt en særskilt hjemmel for foretaksstraff ved slike overtredelser. Det har imidlertid aldri vært noen generell presumsjon for at slik straff skulle ilegges. Selv om lovgiver har vurdert området som særlig egnet for foretaksstraff, følger det av rettspraksis at det også her har vært foretatt et konkret skjønn. Jeg viser til Rt. 1981 side 1112, som gjaldt anvendelsen av den tidligere arbeidsmiljølov § 87 på uhjemlet lønnstrekk i forbindelse med en lønnskonflikt, og hvor det ikke ble anvendt foretaksstraff.

(19) Jeg kan derfor ikke se at det er grunnlag for å fravike det generelle utgangspunktet, nemlig at det også på dette området skal skje en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. På den annen side har praksis etter arbeidsmiljøloven § 87 vært strengere ved overtredelser av bestemmelser til vern om liv og helse. Jeg viser til Rt. 1982 side 1022, som gjaldt brann- og eksplosjonsfare i et fabrikklokale der flere ansatte arbeidet, og hvor førstvoterende på side 1025 understreker at det må være 'av vesentlig betydning om overtredelsen er graverende eller gjelder en bestemmelse til vern om liv og helse'. Jeg viser også til at arbeidsmiljøloven § 19-1 tredje ledd skjerper aktsomhetskravet ved overtredelser som har eller kunne ha medført alvorlig fare for liv eller helse. Dette innebærer at foretaksstraff er særlig egnet i slike tilfeller."

- (36) Det jeg her har gjengitt gir også et annet viktig utgangspunkt for den skjønnsmessige vurderingen i vår sak: Selv om det skal skje en konkret og individuell vurdering, er overtredelser av arbeidsmiljølovens bestemmelser til vern av liv og helse – som foreliggende sak gjelder – et område hvor foretaksstraff er særlig egnet. Begrunnelsen for dette er at straffetruelser på dette området kan ha en reell preventiv betydning, jf. § 48 b bokstav a.
- (37) Allmennpreventive hensyn taler derfor for foretaksstraff i et tilfelle som det foreliggende. Både den allmennpreventive og individualpreventive virkningen må imidlertid også vurderes i lys av at Z har et godt HMS-system og gode systemer for å varsle og fange opp avvik. Bedriften har hatt få HMS-hendelser av alvorlig art, og den har fokus på HMS-tiltak. Lagmannsretten viser også til at ulykken med A ble fulgt opp på en seriøs måte.
- (38) Når jeg likevel finner at straffens preventive virkning taler for at det skal anvendes foretaksstraff, skyldes det at oppfølgingen fra As overordnede sviktet i forbindelse med å løse problemene med belysningen i maskinområdet. Den mangelfulle belysningen var varslet og tatt opp flere ganger, og bare noen dager før ulykken som A ble utsatt for, var det en lignende ulykke som skyldtes samme årsak. Hvor høyt opp i arbeidsledelsen informasjonen var kjent er ikke klarlagt, men det er i alle fall klart at formannen og hovedverneombudet hadde denne kunnskapen. Jeg viser her til at anvendelsen av foretaksstraff ikke er betinget av at noen i den øverste ledelsen har utvist uaktsomhet, jf. Norcem-dommen avsnitt 34, hvor ledelsen "over skiftbasnivå" ikke var kjent med de skadeutløsende forholdene.
- (39) Ved vurderingen av prevensjonshensynet har også førstvoterendes uttalelse i avsnitt 36 i Rt. 2008 side 996 overføringsverdi til vår sak:

"Mindretallet [i lagmannsretten] peker her på en side ved prevensjonshensynet som ikke må oversees, nemlig den virkning som består i en stadig innskjerping og oppstramming av rutiner, instruksjoner og retningslinjer. Jeg vil anta at bevisstheten om en mulig straffereaksjon for foretaket ved at disse ikke blir etterlevd, vil skjerpe årvåkenheten både mot den interne oppfølging og i forholdet til klientene. Den vil dessuten bidra til å rette oppmerksomheten mot hva som kan være særlige risikosituasjoner, og som derfor lett kan aktualisere foretaksstraff."

- (40) Etter bokstav b skal det legges vekt på overtredelsens grovhet. Aktor har i denne sammenheng trukket frem – under henvisning til Norcem-dommen – at det som følge av dårlig belysning også kunne skje fall fra riggen.
- (41) Jeg er ikke enig i dette. Som jeg har vært inne på var trappen og avsatsen sikret med rekkverk, og både ulykken som A var utsatt for, og den forutgående ulykken noen dager før skjedde ved fall på gulvet. Skaden som A ble påført var ikke stor og han ble raskt frisk. Ved vurderingen av grovheten må det etter mitt syn legges til grunn at potensialet for alvorlige skader var relativt begrenset, og at saken i så hensende står i en helt annen stilling enn situasjonen i Norcem-saken. Den utviste uaktsomheten var heller ikke grov.
- (42) Etter bokstav c skal det tas hensyn til om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen.
- (43) Det hadde – som jeg har vært inne på – vært enkelt å løse lysproblemet ved å sette inn mobile lyskastere. Skaderisikoen kunne enkelt og raskt vært forebygget, men dette ble først gjort dagen etter at A ble skadet.
- (44) De øvrige momentene som er oppregnet i § 48 b har liten betydning i saken. Jeg bemerker likevel at overtredelsen ikke ble begått for å fremme foretakets interesser, jf. bokstav d, og at foretaket heller ikke har hatt eller kunne ha oppnådd noen fordel ved overtredelsen, jf. bokstav e.
- (45) Etter en samlet vurdering er jeg etter dette kommet til at foretaksstraff bør anvendes. Det sentrale for meg er – som det har fremgått – at overtredelsen gjelder bestemmelser som er satt til å verne arbeidstakernes liv og helse, og at arbeidsledelsen hadde kunnskap om den dårlige belysningen, men unnlot å gjøre noe med det, til tross for at det allerede hadde vært én arbeidsulykke med samme årsak.
- (46) Påtalemyndigheten har nedlagt påstand om at foretakstraffen skal settes til 500 000 kroner, som svarer til boten som var krevd i forelegget.
- (47) Etter mitt syn er dette et vesentlig for høyt beløp. De sentrale momentene ved fastsettelsen er overtredelsens grovhet sammenholdt med hvor enkelt det hadde vært å forhindre ulykken. Skadepotensialet er vesensforskjellig fra Norcem-dommen, hvor det i avsnitt 48 fremgår at 500 000 "ikke [er] for høyt". Det må videre komme bedriften til gode at den har et godt HMS-system. Bøtenivået i en sak som dette må heller ikke være så høyt at det motvirker åpen og samvittighetsfull rapportering av arbeidsulykker. Jeg finner at et passende nivå er 100 000 kroner.
- (48) Påtalemyndigheten har krevd at det avsies ny fellende dom etter straffeprosessloven § 345. Z har ikke motsatt seg dette for det tilfelle at foretaksstraff skal anvendes. En representant for Z har vært til stede under ankeforhandlingene og har vært gitt anledning til å uttale seg, jf. straffeprosessloven § 339 annet ledd. De nødvendige forutsetninger for å avsi ny fellende dom er da til stede.
- (49) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at Z dømmes for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 første ledd jf. § 2-1, jf. § 3-1 annet ledd bokstav c jf. internkontrollforskriften § 5 sjette ledd, jf. arbeidsmiljøloven § 4-4 første ledd jf. arbeidsplassforskriften § 2-11 første ledd, jf. straffeloven (1902) §§ 48 a og 48 b til en straff av bot til statskassen på 100 000 – etthundretusen – kroner.

- (50) Dommer **Stabel**: Jeg er enig med førstvoterende i at vilkårene for å kunne idømme foretaksstraff etter straffeloven § 48 b er oppfylt, og slutter meg til hans begrunnelse for dette. Jeg er imidlertid kommet til at det ikke bør idømmes foretaksstraff i denne saken. Det aktuelle alternativet i saken er bokstav a – straffens preventive virkning.
- (51) Som fremhevet i Rt. 2012 side 770, som førstvoterende har vært inne på, gjelder det ingen generell presumsjon om at foretaksstraff skal ilegges ved brudd på arbeidsmiljøloven. Foretaksstraff er likevel særlig egnet ved overtredelser av bestemmelser til vern om liv og helse, når dette kan ha en reell preventiv betydning.
- (52) I dette ligger etter mitt syn at man bør være tilbakeholden med å straffe i tilfeller der skadepotensialet er forholdsvis lite, skyldgraden er lav og bedriftens generelle HMS-rutiner er gode. I slike situasjoner vil straffens preventive virkning være liten. Selv ikke en mønstergyldig bedrift kan sikre seg helt mot at ulykker skjer. Hvis enhver arbeidsulykke med personskade der skaden kunne vært unngått ender med straff, kan bedriften oppfatte at det ikke hjelper uansett hva man gjør for å forebygge skade.
- (53) Ulykken i vår sak skyldtes at problemene med dårlig lys ikke hadde blitt løst da skaden inntraff. Jeg er enig med førstvoterende i at bedriften burde løst problemet raskere selv om de nærmere omstendighetene her ikke er klarlagt. Men det dreier seg uansett om en svikt i et meget kort tidsrom hvor det var fokus på problemet, og hvor skadepotensialet var forholdsvis lite. En konkret vurdering tilsier derfor etter mitt syn at foretaksstraff ikke bør ilegges.
- (54) Jeg stemmer etter dette for at påtalemyndighetens anke forkastes.
- (55) Dommer **Falch**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Stabel.
- (56) Dommer **Noer**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Ringnes.
- (57) Dommer **Matningsdal**: Likeså.

(58) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at Z dømmes for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 første ledd jf. § 2-1, jf. § 3-1 annet ledd bokstav c jf. internkontrollforskriften § 5 sjette ledd, jf. arbeidsmiljøloven § 4-4 første ledd jf. arbeidsplassforskriften § 2-11 første ledd, jf. straffeloven (1902) §§ 48 a og 48 b til en straff av bot til statskassen på 100 000 – etthundretusen – kroner.

Riktig utskrift bekreftes: